

BATUSSES AMB BARCELONA. MATARÓ DEFENSA LA JURISDICCIO REIAL CONTRA EL CONSOLAT DE MAR

S'ha d'acceptar l'existència d'antagonisme entre Barcelona i Mataró en encetar-se la divuitena centúria, que va comportar litigis i plets, encara que la pugna no tenia unes arrels molt profundes, ja que en resseguir la història d'ambdues poblacions trobaríem molts testimonis d'afecte i àdhuc de respectuosa submissió de la vila de Mataró vers Barcelona, així com una constant i mútua col·laboració amb motiu, per exemple, de pestes, guerres, etc.

Però quan el creixement demogràfic i urbà de Mataró, a finals del segle XVII, resultà superlatiu, quan gran part del comerç barceloní va desplaçar-se cap a Mataró, i Mataró esdevé el símbol del lliure comerç, aleshores s'ha de tolerar i reconèixer, i resulta entenedor, que els barcelonins consideressin que la puixança de Mataró volia convertir-se en una amenaça a la prosperitat de Barcelona. En un memorial presentat l'any 1684 al Consell de Cent barceloní, en referir-se al creixement de la vila de Mataró, fins s'arriba a creure que en el termini de deu anys la vila tindrà la mateixa extensió que la ciutat de Barcelona... (1)

Són prou eloqüents les paraules de Miquel de Parets en assenyalar l'enemistat entre Barcelona i Mataró, ja l'any 1651, en concretar l'existència d'una veritable «oxeriza» entre ambdues poblacions que -deia- «viene de antiguo y proseguirá en lo venidero». (2)

La tibantor va destapar-se pel que fa a Mataró en l'assumpte del port franc barceloní. Aleshores, Mataró va atrevir-se a oposar-se frontalment a les pretensions de Barcelona, d'una manera que fins podria qualificar-se d'insolent, primer a les Corts de 1702 i especialment a les de 1706, i més tard quan va fer-se fracassar l'intent de la Junta de Comerç de Barcelona, presidida per Jaume Duran, que volia ressuscitar la qüestió, després de perdre el monopoli, durant més de catorze anys (des de l'any 1720 fins al 1735) del comerç marítim del Principat, amb el pretext de la pesta declarada a Marsella, que també va ser trencat a instància de Mataró. Tanmateix, caldrà preguntar-se per què els barcelonins no admetien que tota la costa catalana, o les poblacions que ho anhelessin, es considerés port franc, i per què van aprofitar-se del pretext de la pesta durant catorze anys, o per què van arrestar sense procés, més de quaranta dies, el delegat de Mataró, Fèlix Dorda, quan va acudir a Barcelona, cridat pels barcelonins, amb motiu d'haver tocat a la platja de Mataró una embarcació en aquell temps de pesta, quan ja havia passat qualsevol perill de contagi. (3)

Malgrat tot, en observar els greuges que podia presentar Mataró, encara apareix molt més inconfessable i tèrbol el gest de Barcelona en pretendre negar a la població veïna el dret de passar a convertir-se de vila a ciutat. Aquest era un antic anhel de la vila de Mataró, juntament amb el gaudi de tots els avantatges conseqüents a la nominació de ciutat, i ho aconseguiria, definitivament, de Felip V, l'any 1702, mercès, principalment, al lliurament al rei de tres mil cinc-cents doblons d'or recaptats de nombrosos mataronins.

Barcelona sempre havia combatut el desig de Mataró, i no va admetre el privilegi concedit per Felip V sinó que àdhuc introduí causa a l'Audiència impugnant-lo, fent-se un dictamen pel «Noble y Doctíssimo Senador Don Francisco de Verthamon», que va ser imprès l'any 1705. (4) Fou un dictamen tan extens com sense massa congruència ni sentit, i amb un nucli en la seva argumentació tan ofensiu per als mataronins que va ser recordat per aquests sempre com un ultratge a la ciutat. L'informe pretenia que el rei s'havia equivocat perquè Mataró l'havia enganyat i amagat diverses matèries, com exposant determinats mèrits, ocultant la situació de ser carrer de Barcelona, la distància amb aquesta ciutat, la mancança que patia Mataró —deien els barcelonins— en molts aspectes i matèries, etc.

Ara pertocaria aprofundir en la qüestió amb el suport d'aquest informe pseudo-jurídic, que és qualificat per Llovet com «espesses lucubracions jurídiques», i del qual alguns historiadors dels segles dinou i vint encara se'n recordaven per titllar-lo d'«obcecat» i d'«informe-diatriba». (5) Però aquesta qüestió ha estat tan ben estudiada i amb tant rigor i detall a una obra del referit Joaquim Llovet (6), que renunciem a fer-ho. Qui vulgui estudiar aquest litigi entre Barcelona i Mataró trobarà prou dades a l'obra esmentada: des de la descripció dels primitius preparatius de Mataró per aconseguir el títol de ciutat, als anys 1689 i 1701, fins als tràmits i les persones que deixaren o donaren els diners lliurats a Felip V, com les gestions de Barcelona per impedir la concessió del privilegi a Mataró, i les successives discussions, i el contingut i els avantatges de la gràcia atorgada pel rei, i fins i tot l'atorgada, també, més tard, pel rei-arxiduc Carles d'Àustria.

Si no cal, doncs, seguir en un cas que ha estat ja molt estudiat i és suficientment conegut, dedicarem l'atenció a una altra batussa entre Barcelona i Mataró que, malgrat que menys interessant, té tanmateix el mèrit de ser original i inèdita pel que fa a la història de Mataró. Ens referim a la sorgida pel motiu de pretendre el Consolat de Mar de Barcelona eixamplar la seva jurisdicció a tot Catalunya en una matèria que els mataronins pensaven que no era pas possible ni acceptable.

El Tribunal dels Cònsols de Mar, o Consolat de Mar, era una jurisdicció especial, és a dir, un tribunal que, en algunes matèries, minvava o retallava el poder jurisdiccional del Consell reial. Quan més àmplia, quan més competència s'atorgava a la jurisdicció especial, ja sigui per motiu de les persones, ja pel lloc, o bé per l'assumpte, més es disminuïa el que avui intitularíem jurisdicció ordinària.

Tanmateix Mataró va destacar, a les acaballes del segle XVII i començaments del segle XVIII, en ser l'única població del Principat que va decidir-se a defensar

la jurisdicció reial, contradient la pretensió dels cònsols de la Llotja de Mar de Barcelona que volien estendre la seva jurisdicció especial a tot Catalunya, amparant-se en un privilegi, concedit l'any 1401, que interpretaven a la seva manera.

És prou expressiu, per acreditar aquesta defensa i la unicitat de Mataró en fer-ho, l'encapçalament de l'informe o memorial del 20 d'abril de l'any 1708 fet a favor de Mataró que, amb altres documents relatius al plet, ens servirà per analitzar la qüestió:

«Jurisdicció Real defensada per la Illustre Ciutat de Mataró, contra los Cònsols de la Llotja del Mar de Barcelona» (làmina 1)

El problema va originar un plet davant l'Audiència, iniciat pel Síndic del Consolat de Mar, contra tots els qui no estiguessin d'acord amb l'eixamplament de la seva competència, i «principalment respecte als domiciliats i habitants de la Ciutat de Mataró (així es declararia a la sentència) i contra lo Syndic de la Illustre Ciutat de Mataró» (segons es deia en el memorial confeccionat el 14 de juliol de 1708 pels «Magnífics Cònsols de la Llotja del Mar de la Excellentíssima Ciutat de Barcelona») (làmina 2) (7). Aquesta documentació servirà de suport per estudiar aquest curiós afer en el qual els mataronins, tots sols, van defensar la jurisdicció reial contra les pretensions del Consolat de Mar barceloní.

Cal comentar que aquell Consolat, a diferència de gaudir de l'autonomia que, en general, tenien els d'altres poblacions (Sant Feliu de Guíxols, Girona, Tortosa) fou col·locat sota la dependència de la corporació municipal barcelonina. Aquesta inserció del Consulat dins l'àmbit del municipi, així com el fet que els cònsols, i també els vint prohoms mercaders que formaven el Consell de vint, fossin nobles, o mercaders, només de Barcelona, i que l'extracció dels càrrecs es fes davant els consellers i del Consell de Cent, tot obliga a concloure que, a la pràctica, la controvèrsia entre Mataró i el Consolat de Mar de Barcelona era una més d'entre les repetides lluites que, en aquells temps, es donaren entre Barcelona i Mataró. Així s'interpretava àdhuc pels propis litigants, ja que un dels arguments dels magistrats o cònsols de la Llotja de Mar, en pretendre l'extensió de la seva competència sobre els mataronins, va ser que Mataró no podia oposar-s'hi perquè era «carrer de Barcelona», al·legat ben típic per la defensa de privilegis essencialment municipals.

Ja passant a la medul·la del problema, ocorria que la primitiva jurisdicció especial del Consolat de Mar sobre afers marítims (nolis, sous dels mariners, assegurances, naufragis) fou ampliada, a partir de l'any 1380, a totes les causes marítimes i també a aquelles, de caràcter mercantil, que tinguessin relació amb els negocis marítims. Però, malgrat això, «no tenia facultat de conèixer dels fets mercantils que no provenian de negociació de Mar». (8)

Però després, i aquí va néixer la divisió de criteri entre Barcelona i Mataró, el rei Martí, el 15 de gener de 1401, va concedir un privilegi tant al Consulat de Mar de Barcelona com al de Perpinyà, estenent la competència de la jurisdicció

especial a tots els negocis mercantils, tant de mar com de terra: «Volent que fos, no sols per los fets, contractes y negocis de Mar, sinó també per totas y qualsevols qüestions provenints de companyies, contractes, deutes plans, cambis, tintas de draps, de llanas, compras y vendas mercantivols de catius y esclaus, de lloguers, de carrechs o ports de mercaderias, salaris de carreters, y de altres qualsevols cosas prevenints del art mercantivol, ab tant poder com antes tenian en los fets y negocis marítims». (9)

La divergència sorgia en interpretar Barcelona que la seva competència, sobre tots els actes mercantils, de mar o de terra, s'estenia a qualsevol persona i lloc de Catalunya, mentre Mataró opinava que, respecte als no relatius al mar, només es podia estendre als habitants o residents a Barcelona:

«Pretenen los Cònsols de la Llotja del Mar de Barcelona –deien els mataronins– tenir plena i omnimoda jurisdicció en tot lo Principat de Catalunya de coneixer de totas las causas y fets mercantils contra qualsevols personas, així naturals del present Principat com estrangers, encara que nos troben dins la present Ciutat (Barcelona) y son territori. Y si bé lo principal interés desta causa es del Rey y Ordinaris de las restants Ciutats, Vilas y Llochs de Catalunya, sols en ella fa part la Illustre Ciutat de Mataró, pretenent que los dits Cònsols no poden exercir la jurisdicció quels competeix en fets y negocis Mercantils, sinó és dins la Ciutat de Barcelona, y sols contra aquellas personas ques troban domiciliadas, o al menos existents, dins dita Ciutat y son territori, y no en manera alguna contra las domiciliadas y habitants en la dita Ciutat de Mataró, com y també en altres Ciutats, Vilas y Llochs del present Principat.» (10)

Ja el 8 de juny de l'any 1673 Mataró havia demostrat que per espai de més de quaranta anys mai el Consolat de Mar barceloní no havia exercit la seva jurisdicció especial sobre fets i negocis mercantils (no marítims) en aquesta població. Amb la declaració de deu testimonis s'havia acreditat «la possessió immemorial, ab tots los requisits necessaris, de que lo Batlle de dita Ciutat de Mataró ha exercit sempre jurisdicció en fets y negocis mercantils, en tot lo districte de sa Batllia, y entre las personas de aquell, impeding els Cònsols de la Llotja del Mar de Barcelona exercirla, sempre que ho ha intentat». (11)

Aquesta possessió immemorial seria negada, o considerada ineficaç, pels cònsols o magistrats de la Llotja de Barcelona, perquè, deien, s'havia provat amb testimonis de persones originàries o domiciliades a Mataró que, conseqüentment, tenien interès en l'assumpte. Els mataronins replicaven que, essencialment, estaven defensant la jurisdicció reial, no només de Mataró, i així havien testificat com a vassalls, i mai no podien ser titllats de testimonis inhàbils. A més, es preguntaven, com podia provar-se una possessió immemorial sense acudir a persones de Mataró mateix, úniques que podien declarar haver-ho experimentat o sentir-ho dir als seus avantpassats?

Sempre els raonaments dels mataronins apareixen mesurats en el plet que s'analitza, amb sensatesa i més equànims que no pas els dels barcelonins, que fins

s'inclinen a concloure que la seva vacuïtat o superficialitat podia potser satisfer només l'objectiu d'atiar l'antagonisme o la rivalitat entre ambdues poblacions.

No cal aprofundir en els arguments d'uns i altres, ni seguir al peu de la lletra les vicissituds del litigi, no sols perquè això seria més propi d'una monografia de caràcter jurídic, sinó perquè hi havia un element que, imperativament, de manera categòrica, constrenyia a decidir la qüestió a favor bé de Barcelona bé de Mataró: la interpretació del context d'una frase llatina inclosa en el privilegi concedit l'any 1401 pel rei Martí. La frase podria servir, ara, per a un examen per als estudiants de llatí, ja que conté paranys i dificultats suficients per entrebancar qualsevol que aspiri a desentranyar-la, de manera que els barcelonins i els mataronins van donar-ne dues interpretacions ben oposades.

Entre quines persones o fins a quins llocs podia estendre's la jurisdicció especial atorgada pel privilegi de l'any 1401?

La frase (col·locarem en lletres majúscules els mots que donaren més mals de cap als traductors) era aquesta:

«...inter quascumque PERSONAS cuysumque legis, status, gradus, praeminentiae, et conditionis EXISTANT in dicta civitate Barchinonae, vel ALIBI DOMICILIATAS.»

Per als barcelonins quedava clar que el rei, després d'atribuir «la omnimoda jurisdicció de conèixer de las causas Marítimas y Mercantivols, entre QUALESEVOLS PERSONAS», passa a referir-se als llocs, i així es decretava que serà «entre las personas EXISTENTS en la present Ciutat, o las DOMICILIADAS EN ALTRE LLOCH», ja que la paraula «alibi... denota altre lloch distint y separat de la present Ciutat, per significar lo mateix que *alio in loco*». (13)

Tanmateix els barcelonins optaren per traduir el text llatí com si es tractés d'un llatí macarrònic, sense reparar en els problemes que comportaven tant la forma del verb «existant», com que les paraules «personas» y «domiciliatas» estaven, ambdues, escrites en acusatiu.

Els mataronins, en canvi, encara que manifestaven que s'havia de col·locar una coma després del verb «existant», donaven una interpretació ben antagònica: el verb EXISTANT, per als mataronins, era sinònim de «sint», i es referia a la «qualitat de les persones que havia explicat en les paraules antecedents»: cuysumque, legis, status... (14) En conclusió, per als mataronins, l'eixamplament de la jurisdicció especial «fou en quant a la materia ço és en quant als negocis mercantívols de terra... y no en manera alguna fou ampliació respecte dels Llochs y personas ahont y contra qui se avia de exercir dita jurisdicció». (15)

El 16 de desembre de 1709 va dictar-se sentència (làmina 3) en la qual, primerament, pot observar-se que, en consignar-se el fragment de la frase llatina

abans comentada, queda col·locada una coma després del verb «existant», com preconitzava Mataró. Després, manifestant-se cercar una «genuïna i veritable construcció gramatical», es diu que «repugna a la intel·ligència» relacionar les paraules «alibi domiciliatas», en cas acusatiu, amb el verb «existant», quan són adjectius de la paraula «personas», i que de l'esperit i de la lletra de l'oració gramatical analitzada s'ha d'entendre construïda així: «Inter quascumque Personas in dicta Civitate Barchinone, vel alibi domiciliatas, cuyuscumque legis... etc et conditionis existant», encara que, per cercar-se una millor elegància en la locució o dicció s'han transposat les paraules.

Amb aquesta interpretació es donava tota la raó a Mataró, asseverant la sentència –que traduïm del llatí– que «els Cònsols i Magistrats de la Llotja de Mar de la Ciutat de Barcelona, en força del referit privilegi, ... no tenen cap potestat de competència o de jurisdicció per conèixer i decidir les causes i negocis mercantils entre ciutadans i habitants domiciliats a Mataró». Per acabar s'imposa el silenci perpètuament, en la matèria objecte del plet, als esmentats cònsols i al síndic de la Llotja de Mar de Barcelona.

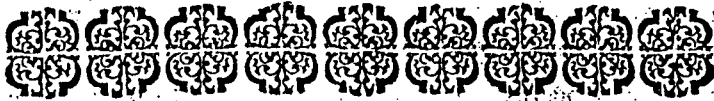
Així va finir un litigi més d'entre els sorgits aleshores entre Barcelona i Mataró. No ha de sorprendre ningú que la discòrdia entre ciutats i viles importants, per defensar els seus drets, privilegis, etc., acabés als tribunals, ja que, llavors, aquelles municipalitats en feien un ús pràcticament permanent. Però el cas entre Barcelona i Mataró, que es repeteix sovint, tenia, a més, una peculiar condició que podria creure's que obeïa a una autèntica rivalitat: Mataró, en l'oportunitat estudiada, i abans amb altres, com ja s'ha vist, era l'única vila o ciutat del Principat que plantava cara sempre a la poderosa Barcelona... Mataró va defensar la Jurisdicció Reial –ara en diríem jurisdicció ordinària– ella sola, sense que comparegués cap representant d'aquesta jurisdicció, ni fos acompanyada per cap altra població, encara que la resolució va beneficiar totes les viles i ciutats de Catalunya.

Malgrat tot, res no seria comparable a l'afront que significà per als mataronins que Barcelona volgués impedir que la vila de Mataró es convertís en ciutat. A aquests els costaria molt pair-ho.

Antoni Martí i Coll

NOTES.

- 1.- Arxiu històric de la Ciutat de Barcelona. Deliberacions, any 1684. Plec inclòs entre els fs. 94v.-95v. (cita de LLOVET, Joaquim. *Mataró 1680-1719: El pas de vila a ciutat i a Cap de Corregiment*. Mataró 1966, p. 27).
- 2.- Crònica de Miquel de Parets (1626-1660). Vegeu p. 29 de l'obra de LLOVET citada en la nota anterior.
- 3.- PELLICER I PAGÈS, Josep M^a. *Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro*. Mataró 1887, p. 474.
- 4.- «La Excelentíssima Ciudad de Barcelona con la Villa de Mataró. A Relación del Noble y Doctíssimo Senador Don Francisco de Werthamon. Escrivano Joseph Mas. Barcelona, En la Imprenta de Juan Pablo Martí. Año 1705».
- 5.- A l'obra de PELLICER de l'any 1887 (vegeu nota 3) es pot llegir el següent: «Barcelona... complacíase en llamar 'su calle' y la 'humilde villa' a Mataró... y al ser declarada ciudad, llovieron con tal profusión los improprios, burlas y desprecios, que no haberse publicado el informe-diatriba del senador Werthamon, inverosímiles nos parecerían los aspavientos que excitó en la condal ciudad el encumbramiento de su antiquísima hermana Iluro. La obsecación del ilustrísimo senador llega hasta la audacia de decidir magistralmente que Mataró carece de historia, de hechos preclaros, de insignes patricios, de monumentos, y aún de condiciones topográficas para ser elevada ciudad.» (p. 449).
Ja en el segle XX Cabanyes encara qualificarà d'«obsecat» l'informe del senador Wertharman (sic). *Bloc Mataroní* de l'any 1926. Una mena de fer història, 1990; p. 703.
- 6.- LLOVET, Joaquim. *Mataró 1680-1719: El pas de vila a ciutat i a Cap de Corregiment*. Mataró 1966, p. 63 i ss.
- 7.- Jurisdicció dels Magnífichs Cònsols de la Llotja del Mar, de la Excellentíssima Ciutat de Barcelona, en la coneixensa de las Causas Mercantils y sos dependents y emergents. Defensada sa universalitat, eo comprehensió de tot genero de personas habitants y domiciliades en lo present Principat de Cathalunya... etc. etc. contra lo Syndic de la Illustre Ciutat de Mataró... etc. etc.
Regia Sententia, lata die 16 decembris 1709, in causa Illustri Civitatis de Mataró contra Magnífichos Consules Logiae Maris Excellentissimae Civitatis Barchinonae... etc.
- 8.- Jurisdicció Reial..., p. 13, núm. 34.
- 9.- Íd., p. 2 i 3n.4.
- 10.- Íd., p. 1 i 2 núms. 1 i 2.
- 11.- Íd., p. 8, núms. 20 i 21.
- 12.- Jurisdicció dels Magnífichs Cònsols... p. 33 i 34, núms. 53 a 57. Jurisdicció Reial... p. 9 a 11, núms. 24 a 28.
- 13.- Jurisdicció dels Magn. Cònsols..., p. 3, núm. 5.
- 14.- Jurisdicció Reial... p. 14, núm. 36.
- 15.- Íd. p. 3, núm. 4.

JURISDICCIO REAL

DEFENSADA

PER LA ILLVSTRE

Ciutat de Mataró,

CONTRA

LOS CONSOLS

de la Llotja del Mar de
Barcelona.

EN LA CAUSA ENTRE DITAS PARTS
vertent en la Real Audiencia.

A RELACIO

DEL MAGNÍFICH DOCTOR HTACINTO DE DOV,
Meritíssim Senador de la Real Audiencia.

IN ACTIS FABREGAS. *Pro*

1 ~~Retenen~~ RETENEN los Consols de la Llotja del Mar de Barcel
lona, en la present causa tenir plena, y omnimoda ju-
risdiccio en tot lo Principat de Catalunya de conèixer
de totes las causas, y fets mercantils, y dependents de
aquells privativè ad alios quoscunque judices, & Oficiales contra
qualsevolz personas, aixi naturals del present Principat com estran-
gers

A

Mataró objecta la pretensió del Consolat de Mar barceloní d'ampliar la seva jurisdicció.

Iesus, Maria, Joseph.

JVRISDICCIO,

DELS MAGNIFICHS

CONSOLS DE LA LLOTJA DEL MAR, DE
la Excellentissima Ciutat de Barcelona, en la co-
neixensa de las Causas Mercantils, y sos
dependents, y emergents.

DEFENSADA.

La vniversalitat, co comprehensió de tot genero de
personas habitants, y domiciliades en lo present
Principat de Cathalunya.

ILLVSTRADA.

Qualsevol Curia Ordinaria dels Veguers, y Batlles del
propdit Principat, en la jurisdicció de conèixer
de las referidas Causas

EXCLOSA.

Ab lo Real Privilegi del Serenissim Senyor Rey Don
Marti, de immortal memoria, dat en la present
Ciutat als 15. Jāner 1461.

En la Causa que lo Syndich del Magistrat de dita
Llotja segueix en la Real Audiencia,

CONTRA

LO SYNDICH DE LA ILLUS- TRE CIVTAT DE MATARÒ.

Baix

La Indefectible censura del Magnificch Doctor Hyacintho de Don,
litteratissim, & integerrim Real Senador.

Aguari Jaume Fabrega.

REGIA
SENTENTIA,

Lata die 16. Decembris

1709.

IN CAUSA
ILLVSTRIS CIVITATIS
de Matarò.

CONTRA
MAGNIFICOS CONSVLES

Logiæ Maris Excellentissimæ
Civitatis Barchinonæ

REFERENTE

MAGNIFICO, ET LITTERATISSIMO
Regio Senatore D. Iosepho
Debona.

IN ACTIS FABREGAS.

BARCIN.

Ex Typ. IACOBI SVRIÀ, in vico Palææ.

Sentència favorable a Mataró en el litigi amb el Consolat de Mar.